

Näytelmien Puolueellisuus

Kirj. THEODORE.

MONIEN mielestä tuntunee ehkä liian rohkealta väitös, että kaikki näytelmät sisältävät propagandaa. Mutta siten kuitenkin on. Yleensä voidaan sanoa olevan kaikki taide puolueellista ja ennen kaikkea juuri näytelmätaide.

Kuten luonnollista, arvostelee yleisö tavallisesti sekä näytelmien esitystä että esitettäviä näytelmiä. Ja niin surkuteltavaa kuin se onkin kuulee työläisistä muodostuneen katsomon usein ylistävän hyväksi sellaista näytelmää, jonka sisältö soti työläisten vallankumouksellisia luokkapyrkimyksiä vastaan. Jos tällaisissa tapauksissa olisi arvosteltavana ainoastaan näytelmän teknillinen puoli, niin siinä ei olisi mitään väärin, sillä teknillisesti hyvin kokoonpantu voi olla samoin kapitalistiluokan kuin työväenluokankin asiaa edistävä näytelmä. Mutta kuitenkin näytelmiä arvosteltaessa tulee ottaa huomioon myös näytelmien sisältö, ja ennen kaikkea juuri se, joten johdonmukaista ei ole että luokkatietoisten työläisten piireissä ylistetään hyväksi näytelmää, jonka sisältö ei ole sopusoinnussa luokkapyrkimystemme kanssa.

Voisimme luetella joukon näytelmiä, joita on esitetty työväenyhdistystenkin näyttämöiltä ja jotka ovat sisältäneet mitä ilmeisintä porvarillista propagandaa, mutta siitä huolimatta ovat ne saaneet ylistelyjä työläiskatsomolta. Emme kuitenkaan mene yksityiskohtiin, välttyäksemme loukkaamasta ketään, sillä väärin johtopäätelmien vetäminen näytelmien suhteen johtuu useimmin huomaamattomuudesta ja näytelmien sisältöjen liian pintapuolisesta käsittelemisestä. Näytelmiin on usein propaganda sisällytetty niin taldokkaasti, että yksinkertaisemman katsojan on vaikea huomata mihin häntä pyritään johtamaan.

Näytelmäkirjailijaa, enempiä kuin muutaakaan kirjailijaa, ei voi olla puolueetonta. Hän voi pyrkiä edistämään teollisuusunionismia, sosialismia, militarismia, patriotismia, uskollisuutta, vapaamielisyyttä, kansanvaltaisuutta tai vaikkapa vain että aamiainen olisi saatava vuoteelle. Jokaisessa tapauksessa hän kuitenkin pyrki jonkun asian, ajatussuunnan tai ihan-

teen edistämiseen, pyrkimällä ottamaan aiheensa mahdollisimman läheltä ihmiselämän ilmiöistä. Olkoonpa propaganda sisällytetty näytelmään positiivisessa tai negatiivisessa muodossa, hyvin tai huonosti, niin poikkeuksetta sitä kuitenkin jokainen näytelmä vississä määrässä sisältää.

Vanhemman ajan kansannäytelmissä ei puolueellisuus ole niin selvään havaittavissa, nykyaikana katseltaessa, mutta lähemmin harkittua tulee selvään huomaamaan, että jotain vissiä ajatussuuntaan ja asiaa ovat niiden kirjoittajat pyrkineet edistämään. Ja nykyaikaisissa näytelmissä huomaa puolueellisuuden suorastaan joko työväenluokan tai kapitalistiluokan eduksi yhä ilmeisempänä. Eikä toisin voikaan olla, luokkajaon muodostuttua niin selväksi kuin se tänäpäivänä on ja luokkien välisten ristiriitojen esiintyessä sovittamattomina.

Muutamat voivat ajatella, että väittelynalaisiin kysymyksiin ei saisi näytelmissä kosketella. Voitaisiin kuvitella, että yhteiskunnalliset, taloudelliset, uskonnolliset ja muut sellaiset kysymykset tulisi jättää näytelmien sisältöihin soveltamatta. Mutta se on mahdotonta, koska näytelmien kuvaukset täytyy ottaa ihmisten välisistä suhteista ja ihmiselämän ilmiöistä, joihin vaikuttavat juuri taloudelliset ja yhteiskunnalliset tilanteet. Näytelmäkirjailijan tulisi jättää ainehistostaan pois vähintään yhdeksän kymmenettä osaa, jos hän kirjottaisi näytelmän, joka ei kosketele yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin. Ja selvää on että näytelmästä tulisi silloin hyvin tyhjä, joka ei voisi ketään kiinnostaa. Väittää, että näytelmät eivät saisi olla puolueellisia, on samaa kuin sanoisi että ainoastaan yläluokan hienoimmat "sosali"-naiset ja -miehet ovat sopivia ihmistyypejä näytelmiin.

Paikalleen sanottua on se että näytelmät sisältävät propagandaa joko meidän hyväksemme tai niiden, jotka ovat aidan toisella puolella. Näin on ollut muinaiskreikkalaisten näytelmätaiteen syntyisestä saakka ja on entistä selvemmin nykyaikana. Ja ehkäpä näin tulee olemaan vielä muutamien vuosien ajan. Se-

kä edistysmielinen että taantumuksellinen suunta on aina ollut olemassa ja tulee kaukaiseen tulevaisuuteen olemaan. Eikä suoranaisten luokkapropagandakaan voi näytelmistä hävitä niin kauan kuin on luokkia olemassa, vaan tulee päivä päivältä esiintymään entistä ilmeisempänä luokkavallan kukistumiseen saakka.

Jokainen meistä tuntee Shakespearen nimen. Häntä usein sanotaan kirjailijaksi, joka ei ole ollut puolueellinen. Mutta tuollainen sanonta ei pidä paikkaansa. Shakespearen historialliset näytelmät ovat sodan ja sotaurohjen ylistämistä. Kaikissa niissä uhkuu rajaton isänmaallisuus. Ja yleensä hänen kaikissa näytelmissään ovat ainoastaan yläluokkalaiset ja aristokraatit niitä, joilla voi olla jaloja ja yleviä pyrkimyksiä. Hän kuvaa ainoastaan kohtalon olevan syyllisen siihen, että on onnettomia ihmisiä.

Muistettakoon myös että näytelmäkirjailijaa ei saa arvostella ainoastaan sen perusteella mitä hän sanoo, vaan tulee ottaa myös huomioon se mitä hän jättää sanomatta. Ja Shakespeare on ollut yksi niistä lukemattomista näytelmäkirjailijoista, jotka ovat unohtaneet tuoda näyttämölle sitä kurjaa elämää, jota suuret kansankerrokset ovat heidän ympärillään eläneet. Hän kuvasi löytyvän jaloutta ja yleviä harrastuksia vain yläluokan keskuudessa, josta niitä ei todellisessa elämässä löydy. Hän oli mainion hyvä kirjailija, mutta ikävä vain että hän sattui tietämään liian hyvin kummalle puolelle leipää on voi levitettävä ja siksi kirjallinen työnsä on kohdistunut kokonaan yläluokan etujen valvomiseen.

Jotkut näytelmäkirjailijat, kuten ranskalainen Corneille, ovat alkaneet työnsä kapinointijoina vallitsevia olosuhteita ja yleisiä käsitteitä vastaan. Maineen ja rahan himo johdatti kuitenkin Cornellenkin yläluokan lellipojaksi. Samoin Racine alkoi kapinointijana, mutta Ranskan akademia sai hänetkin helmaansa ja lopuksi hän kohdisti taiteensa uskonnon aslaa palvelemaan.

Edellisistä poikkeus oli ranskalainen Moliere, joka läpi työ kautensa pysyi vasemmalla. Hän kuvasi asioita näytelmissään siten, että se ei tyydyttänyt "herroja ja mestareita", josta johdettiin kiellettiin hänen näytelmiään yleisölle esittämästä.

Sirtyessämme feodalistiselta aikakaudelta kapitalistisen sivistyksen nousukauteen (jonka yli-

kypsyneet, mädäntyneet hedelmät levittävät tänä päivänä keskuuteemme saastaa, tuskaa ja ääretöntä kurjuutta) tulee vastaamme suuri runoilija Goethe, joka osittain oli myös näytelmäkirjailija. Hänen nimensä kohdalle on väkisin pysähdyttävä siksi että jos niihin alkoihin on löytynyt vallitsevia olosuhteita ja käsitteitä vastaan kapinointijoita, niin huomatuista niistä on ollut hän.

Sivumennen mainittakoon että samaan aikaan eli ja toimi maailman kuulu säveltäjä Beethoven, jonka ystävä ei Goethe voinut olla. Goethe sanoi Beethovenista, että: "Hän peloittaa minua. Hänessä on jotain, jota en voi ymmärtää." Beethoven oli vihainen ja loukkaantunut siitä, että tuo suuri runoilija uskalsi käyttää niin rohkeita rytmejä hallitsijoita vastaan. Nämä kuuluisat taiteilijat uhrasivat intonsa ja ponnistelunsa vastakkaisten käsityskantojen edistämiseen. Toinen pyrki työnsä kautta pysähdyttämään kehityksen pyörää ja tukemaan ylimystöä ja keisarivaltaa, jotavastoin toinen työllään auttoi heränneliden kansanvaltaisten ajatusten leviämistä.

Seuraavana voidaan mainita Shelley, joka alkoi kirjallisen uransa "Ateismin välttämättömyys"-nimisen vihkosen kirjoittamisella, saaden se kirkon ja ylimystön raivoon. Ja hän on ollut yksi niistä harvoista näytelmäkirjailijoista, jotka ovat kaikessa työssään terävästi tähdänneet vapaampien ajatusten ja aatteiden edistämiseen. Lyhyen, mutta kunniaakaan elämänsä päätti hän feodalismien vihollisena ja kansanvaltaisuuden puoltajana.

Victor Hugon nimi on yleensä suomalaisillekin tunnettu, joten hänestä ei ole tarpeellista paljon sanoa. Riittänee kun mainitsemme, että hän oli ankara silloisten vallitsevien olojen arvostelija ja epäkohtien paljastaja. Hänen näytelmänsä olivat alkoinaan niin vaikuttavia, että kun kirjoittamansa "Hernani" esitettiin ensi kerran Pariisissa, seurasi sitä viikkoja kestävä mellakka kaduilla.

Wagenerin nimeä emme voi sivuuttaa mainitsematta, vapaampia aatteita puoltavien näytelmäkirjailijain joukossa. Hyvin harvat ehkä tietänevät, että tuo suuria ihanteita omaava ja kauas katseleva kirjailija taisteli barrikadeillakin elämänsä parhaimpina vuosina. Yleisemmin tiedetään jo se, että parhaat näytelmänsä hän kirjoitti maanpakolaisena ollessaan.

Kuuluisassa näytelmässään, nimeltä "Rink", hän selväpiirteisesti kuvaa miten taloudelliset tekijät muokkaavat ihmisten mielipiteet ja ajatussuunnat ja vaikuttavat ihmisten pyrkimyksiin.

Ibsen? Hänen nimensä on suomalaisillekin yleensä tunnettu ja yhteiskunnallinen perusta, joka esiintyy niin selvänä hänen runollisten ja purevien sanojensa takaa ei kalpaa selostusta.

Yhtenä "kahden suunnan" näytelmäkirjailijana voidaan mainita Srinberg, jonka teoksia on paljon suomennettunakin. Elämänsä parhaina vuosina hän oli kapinoitsija olevia olosuhteita vastaan, joskaan ei koskaan nähnyt niin selvänä yhteiskunnallisten olojen vaikutusta yksilöihin kuin muutamat edellä mainituista. Jälestä kun hän kävi lävitse tilapäisen mielenvikaisuuden tuli hänestä mystikko ja viimeisimmät teoksensa olivat hallitsevien aineiden taholta ihailtavia. Koskaan ei hän jaksanut käsittää täydellistä naisen ja miehen tasa-arvoisuutta ja kolmessa aviollitossa kokeilunsa ja epäonnistumisensa jälestä tuomitsi hän naissukupuolen kaikkeen pahaan maailmassa syylliseksi. Elämänsä loppupuolella hän siis verhosi mustalla taantumuksen vaipalla sen valon, jota oli aikaisemmin levittänyt.

Muutamia kapinoitsijoita ja vapaampia aatteita kylväneitä voitaisiin vielä näytelmäkirjailijain joukosta poimia, mutta riittänee kun mainitsemme enää ainoastaan Oscar Wilden, joka näytelmässään kuvasi loisuokan ylikypsyyttä ja sitä miten vallitsevassa yhteiskunnassa kaikki arvokas käännetään ylösalasin.

Tarpeetonta on mainita niitä näytelmäkirjailijoita, jotka ovat elämänsä työn uhranneet mustan taantumuksen palvelukseen. Riittänee kun sanomme, että niin näytelmäkirjailijat kuin muutkin kirjailijat, runollijat ja taiteilijat ovat kaikkina aikoina suurena enemmistönä palvelleet hallitsevia luokkia ja pyrkineet asettelemaan telkettä kehityksen eteenpäinmenon tielle.

Mieluista olisi mainita ne näytelmäkirjailijat, jotka olisivat joskus kyenneet luomaan jotain puolueetonta, mutta yhtään sellaista on mahdolloin löytää.

Suomalaisista näytelmäkirjailijoista olisi ehkä paikallaan jotain sanoa, mutta, kuten tiedetään, on alkuperäinen suomalainen näytel-

mäkirjallisuus mitättömän vähäinen. Ja ottamatta huomioon viime aikoja ja aivan viimeisiä vuosikymmeniä, ovat suomalaiset näytelmäkirjailijat olleet hallitsevan luokan uskollisia palvelijoita. Myönnettäköön, että Aleksis Kivi aikanaan oli hyvin arka vallitsevien tapojen ja käsitteiden ivaaja, mutta kehityksen tarvitsi mennä eteenpäin vain muutamia askeleita, jonka jälestä omistava luokka saattoi hänen työnsä puhtaana siunata.

Emme voi suinkaan ajatella ja väittää että niidenkään vapaampia aatteita kylvävien näytelmäkirjailijain tuotteista, joita edellä mainitsimme, löytyisi luokkapohja selvänä, sellaisena kun me luokkien väliset kysymykset tänäpäivänä ymmärrämme. Mutta käsitämme kuitenkin, että heidän tuotteidensa sisältö on aikoinaan ollut vastakkainen hallitsevien luokkien mielipiteille ja eduille. Meidän täytyy tässä tapauksessa katsella tilannetta siltä ajalta, jolloin heidän näytelmänsä ovat syntyneet. Ne käsitteet, jotka kapinoivat olevia olosuhteita, tapoja ja mielipiteitä vastaan v. 1850, ovat taantumuksellisia tänäpäivänä.

Näytelmäkirjailija, edustakoonpa hän sitten vasenta tai oikeaa, voi työhönsä saada henkevyyden, voi uhrata siihen henkisen kykynsä ja tarmonsä sekä sisällyttää lämmön, juuri siksi että tarkoittaa edistää vissiä asiaa, ollen siis puolueellinen.

Ja näyttää kuin edistysmielisten aatteiden puoltajat olisivat kaikkina aikoina kyenneet parhainta taidetta näytelmäkirjallisuuden alalla luomaan, yleensä taiteen kannalta katsottuna. Vaikki heidän näytelmässään saattaa vieläkin huomata omistavan luokan mielipiteille vastakkaista, joskin ovat kapinallisina näytelminä vanhentuneita, saamme porvarillisissa teattereissa katsella Wildea, Ibsenia, Hugoa, Wagneria, y.m. Tämä johtuu siitä että sellaista henkevyyttä, viehätystä ja taiteellista eheyttä, kuin heidän näytelmänsä sisältävät, ei löydä heidän alkaisien taantumusta palvelevien näytelmäkirjailijain tuotteista. Viidentoista vuoden aikana ei Italiassa ole kyetty luomaan yhtään näytelmää, jossa olisi edes porvarillista taidetta. Ehkäpä liikkeessä, josta näytelmätaidetta kyetään luomaan, täytyy olla edistyksellisiä ominaisuuksia ja niitä ei fascismista löydä.

Olisi ehkä paikallaan luoda perinpohjaisempi

silmäys nykyaikaiseen näytelmäkirjallisuuteen. Mutta koska siitä ei sanottavasti löydy muuta kuin porvarillista ja hallitsevan luokan asiaa edistävää, niin siitä ei ole tarpeellista paljon sanoa.

Elokuvanäytelmistä ei voida ollenkaan löytää työväenluokan asiaa edistävää. Korkeintaan voidaan nähdä joskus sotavastaista tai muiden yhteiskunnallisten syiden synnyttämien hirmujen kuvaamista. Mutta noiden hirmuisten seurausten syitä ei paljasteta. Ja usein se, mikä pinnalta katsellen näyttää ikäänkuin luokka-asiamme edistävältä näytelmältä, saattaakin todellisuudessa olla aivan toista. Sellaisena voimme mainita esimerkiksi Chaplinin "Modern Times".

Lavanäytelmiä on viimeisten vuosien aikana syntynyt pienempi määrä, jotka sisältävät propagandaa työväenluokan vallankumouksellisten pyrkimysten eduksi. Mutta surkuteltavan vähäinen on vielä englanninkielisenkin työväen näytelmäkirjallisuuden määrä. Tämä johtuu siitä, että leipätaistelu houkuttelee näytelmäkirjailijatkin prostitueeraamaan mielipiteensä ja myymään kykynsä sille luokalle, joka voitakin leivälle tarjoaa.

Suomenkielellä myöskin on niiden näytelmien lukumäärä vielä sangen pieni, joiden sisältö voitaisi sanoa olevan luokka-asiamme edistävä ja joiden kirjoittajat voidaan luokitella puolueelliseksi kapitalistiluokkaa vastaan. Muutamia heikkoja yrityksiä on vasta suomenkielellä tehty puhtaampien työväennäytelmien luomiseen. Ja vaikka vallankumouksellisia pyrkimyksiämme edistäviä näytelmiä voidaan sanoa suomenkielelläkin olevan, ei täysin eheää luokkanäytelmää tuskin löytyne niiden joukosta. Ja eikä siinä ihmettelemistä, sillä mitäpä sellaisilla tekisi. Hukkaan sellaisia luodessa kirjailijain aika ja energia kuluisi. Eihän niiden esitystä viitsisi katella kansa, jolle ei luokkaperusta selvänä ole. Niitä syntyy vasta sitten kun niiden sisältöjä jaksetaan sulattaa.

Muutamit yksilöt eivät voi mennä liian paljon edelle suuria joukkoja. Jokaisen täytyy, vaikka vähän edelläkin ollen, pysytellä suuren enemmistön mukana. Nekin, joilla voimakas halu on eteenpäin pyrkiä, voivat ainoastaan kehittää parhaita ominaisuuksiaan ja jalostaa ihanteitaan. Mutta yksilöinä eivät voi muuta kuin jättää esimerkin maailmalle, sanoman —

ja toivoa että joskus tulevaisuudessa — välttämättä miten ja milloin — heidän esimerkkinsä on yleisesti tunnustettu. Tämä pitää paikkansa näytelmäkirjailijoihinkin nähden. Liian pitkälle eivät voi mennä. Mutta meneminen vain vähänkin edelle rohkaisee toisia. Ja kun näin tehdään, ei ainoastaan näytelmätaiteen vaan kaikilla aloilla, niin lopuksi totuus ja oikeus maailmassa vallitse.

Lopuksi tulkoon sanotuksi se ilahduttava seikka, että meillä Amerikan suomalaisilla teollisuusunionisteilla on oma näytelmävuokraamomme. Kieltämätön totuus kyllä on, että sen varastossakin löytyy porvarillisia näytelmiä. Mutta muistettakoon, että porvarien näytelmävuokraamoista ei muuta löydykään kuin porvarillisia ja suorastaan roskaa, luokkatietoisen työläisen silmillä katsottuna, jotavastoin Työväen-Opiston näytelmävuokraamosta löytyy jo kokolailla eheitäkin työväennäytelmiä. Ja kehitäksemme työväenluokan näytelmätaidetta emme saisi muille vuokraamoille kannatustamme antaa.

Kysyntä lisää tuotantoa ja tarjontaa. Niinpä näytelmien kysynnän lisääntyminen Opiston vuokraamoista lisää innostusta työläiskirjailijoissa, luomaan uutta ja parempaa. Siten lisääntyy työväen näytelmien lukumäärä ja syntyy yhä puhtaampia luokkanäytelmiä.

Tietäessämme, että puolueetonta näytelmää ei voi olla, älkäämme kehitäkö porvarillista näytelmätaidetta antamalla kannatuksemme porvarien ja yksityisten näytelmävuokraamoille. Vaikka esittäisimme joskus porvarillistakin työväennäytelmien puutteessa, niin muistakaamme niitäkin näyttelemällä edistää edes oman näytelmävuokraamomme vaurastumista, tilaamalla näytelmät Työväen-Opiston vuokraamosta.

Toivottavaa olisi, että työläiskirjailijat entistä tarmokkaammin alkaisivat ponnistella täydellisemmän ja puhtaamman työväenluokan näytelmäkirjallisuuden luomisen hyväksi. Innostakoon työhön ja ponnisteluun se, että vaikka tänään tuntuisi työ turhalta, niin se voi huomenna hyviäkin tuloksia tuoda. Vaikka puhtaan luokkanäytelmän esitys ei kiinnosta työläisjoukkoja, nyt vielä, suuremmassa määrässä, niin varmaan se innostaa ja lämmittää luokkatoimintaan herääviä joukkoja läheisessä tulevaisuudessa.